

PREVENTIVNÍ PROGRAMY

PPP lze dělit podle cílové skupiny na:

- **komplexní**, které pracují s dětmi, studenty, pedagogy, rodiči, s institucemi a veřejností.
- **populačně cílené**, které nepracují s celou populací, ale jen s její částí v rámci určitého systému.
- **populačně náhodné** pracující na základě nabídky a poptávky, kdy na jedné straně organizace nabízí program a na druhé straně si ho zadavatel objednává bez větších ohledů na potřeby populace.

PPP lze dělit z hlediska časovosti na:

- ❑ **Programy s dlouhodobým působením**, kde není důležité, jak dlouho organizace daný program realizuje, ale jak dlouho konkrétní děti tímto programem procházejí (pěti, sedmi, desetileté programy).
- ❑ **Střednědobé programy**, cca 2-3 roky.
- ❑ **Krátkodobé programy**, většinou v rozsahu hodin rozložených do několika dnů.
- ❑ **Nárazové** - jednorázové programy jako jednorázová hodinová až tříhodinová aktivita.
- ❑ *Krátkodobé a jednorázové programy mají efektivitu minimální nebo nulovou.*

Důležitými faktory v rozlišování primárně preventivních programů jsou:

- **kdo a s jakým vzděláním** program realizuje (peer, student, profesionální preventista aj.)
- **forma práce** používaná v programu (besedy, interaktivní formy práce, nácvikové, zážitkové aj.)

Struktura programu - projektu

- Podle požadavků donátora
- Základní body, které by neměly chybět:
  - název projektu,
  - všechny údaje identifikující předkladatele, příjemce grantu,
  - stejné údaje o realizátorovi projektu, odborném garantovi nebo supervizorovi
  - jasná definice cíle a cílové skupiny,
  - kvantifikace cílové skupiny,
  - zdůvodnění důležitosti a potřeby projektu spojené s přehledem dosavadního vývoje problematiky,
  - metody a postupy použité v programu,
  - způsoby hodnocení efektivity,
  - časový harmonogram provádění a podrobný rozpočet.

Inspirace při tvorbě PP v didaktice

- Analýza potřeb – společnosti, jednotlivců (jak by se zkoumalo – návrh), volba cílové skupiny (primární, případně sekundární)
- Vymezování obecných a specifických cílů programu (na základě zkušeností z didaktiky – vymezit obecné a konkrétní cíle programu – využít taxonomii cílů...)
- Stanovení organizačních struktur tvorby a realizace programových systémů (kdo ho bude realizovat, organizační uspořádání - zabezpečení, prostředí, kde se bude realizovat, kdo to bude financovat atd.)
- Charakteristika z metodologického hlediska (návrh forem, metod, časového rozvrhu, druh studijních pomůcek, materiálů i způsob jejich využití, role „lektora“ – zcela konkrétně)

-
- ❑ Posouzení předpokladů a omezujících faktorů (posoudit únosnost a reálnost)
  - ❑ Minimalizace omezujících faktorů (co udělat pro minimalizaci rizik...)
  - ❑ Výběr nebo vývoj materiálů (přidání všech příloh, pracovních listů, se kterými se bude pracovat)
  - ❑ Konstrukce nástrojů pro evaluaci
  - ❑ Ověřování v praxi
  - ❑ Další přizpůsobování a úpravy programu
  - ❑ Sumativní hodnocení
  - ❑ Zavedení do praxe

Analýza potřeb

- Tvorba jakéhokoli programu (preventivního, vzdělávacího, sociálního aj.) by měla vždy vycházet z nějaké společensky pocítované potřeby či vyžadované změny. Prvním krokem každého projektování je proto analýza potřeb společnosti a jedinců
- Tzn. v našem případě zjistit, zda existuje potřeba preventivního protidrogového programu – v **obecné rovině** můžeme zjišťovat např. zda se v oblasti tento problém vyskytuje, kdo by měl problém řešit, pro jakou cílovou skupinu, zda již byly nebo jsou podobné aktivity realizovány a s jakým úspěchem, zda má např. škola zájem o spolupráci na peer programech... v **rovině specifické** (pokud již máme předběžně nastartován) můžeme zjišťovat potřeby cílové skupiny, nebo zadavatele.

-
- Nejčastější metodou – rozhovory, dotazníky
  - Z hlediska komunitního plánování pracuje jeden pracovník s tzv. iniciativní skupinou osob, které se problémem dotýká a která ho chce řešit (úkolem skupiny je jasně zformulovat výchozí problém, cíl – tj. jaká je žádoucí situace, následuje diskuze o možnostech řešení a zdrojích
  - Vymezení CÍLOVÉ SKUPINY

Vymezování cílů

- Obecným cílem může být např.
  - Získání základních vědomostí o drogách a závislosti na návykových látkách
  - Vytvoření patřičných postojů, osvojení si vhodných postupů a strategií v oblasti protidrogové prevence
- Mezi specifické, konkrétní cíle může patřit podle úrovně např.:
VĚDOMOST
  - Zapamatování poznatků (znalost) (Žák umí vlastními slovy vysvětlit pojem droga)

DOVEDNOST

- Používání vědomostí v typových situacích (aplikace) (Student dokáže použít adekvátní způsob odmítnutí drogy; Žák dokáže uplatňovat adekvátní způsoby zdravého životního stylu)
- Používání vědomostí v problémových situacích (analýza, syntéza, hodnotící posouzení) (Student dokáže argumentovat proč nebrat drogy)

Stanovení organizačních struktur

- Výběr realizátora programu
- Volba prostředí (např. oslovení škol aj.)
- Kdo bude financovat
- Rozpočet
- Časový harmonogram

Charakteristika z metodologického hlediska

Návrh

- ❑ FOREM – skupinová práce, práce s celou skupinou, individuální práce, diferencovaná práce (diferencované skupiny), projektová činnost, peer program
- ❑ METOD (popis metody, instrukce, postup)
- ❑ ČASOVÉHO ROZVRHU (od kdy do kdy, jak často, jak dlouho)
- ❑ DRUHU STUDIJNÍCH MATERIÁLŮ a způsobu jejich využití
- ❑ ROLE AKTÉRŮ PROGRAMU (např. role pedagoga jako podněcovatele a průvodce jednotlivými aktivitami)

Posouzení předpokladů a omezujících faktorů

- ❑ Před vlastní realizací je nutno posoudit únosnost a reálnost programu
- ❑ Např. využití analýzy SW(souč.)OT(budouc.)
- ❑ S Silné stránky (co je +, přínos, zajištění)
- ❑ W Slabé stránky (na co je nutno dávat pozor; např. při peer programu – aby neselehali; nebo např. rizika použitých metod)
- ❑ O Příležitosti (čeho můžeme využít do budoucna – projekty aj.)
- ❑ T Hrozby (co může program ohrozit do budoucna – finance, zázemí aj.)

Výběr nebo vývoj studijních materiálů

- Rozhodnutí, zda a jaké materiály (pro koho) budou použity. (Kdo je napíše, kdo vydá, namnoží apod.)

Konstrukce nástrojů pro evaluaci

- Jak hodnotit průběh (pozorování, dotazníky aj.)
- Jak hodnotit celou akci (dotazníky, rozhovor aj.)

Minimalizace omezujících faktorů

- Za omezující faktory mohou být považovány náklady (finanční, materiáloví, personální), dále také překážky dané platnými normami (např. použití testů aj.)
- Jak předejít – vychází z předchozí analýzy

Školní preventivní strategie

Školní preventivní strategie

- je **dlouhodobým preventivním programem** pro školy a školská zařízení,
- je **součástí školního vzdělávacího programu**, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. přílohou dosud platných osnov a učebních plánů,
- vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu,
- **jasně definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle**,

-
- je **naplánována** tak, aby mohla být řádně uskutečňována,
  - se **přizpůsobuje kulturním, sociálním či politickým okolnostem** i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje rozdíly ve školním prostředí,
  - **oddaluje, brání nebo snižuje výskyt rizikového chování,**

-
-
- zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí,
  - má **dlouhotrvající výsledky**,
  - pojmenovává problémy z oblasti sociálně patologických jevů dle čl.1, odst.1 a případné další závislosti, včetně anabolik, dopingů, násilí a násilného chování, intolerance a antisemitismu,

-
- pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z **nejvíce ohrožených skupin** (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při ochraně jejich lidských práv,
  - **podporuje zdravý životní styl**, tj.harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života , tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity),
  - **poskytuje podněty ke zpracování Minimálního preventivního programu**

Minimální preventivní program

Minimální preventivní program

- konkrétní dokument školy **zaměřený zejména na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností**
- Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy.
- Minimální preventivní program je **zpracováván na jeden školní rok** školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy o činnosti školy

-
- Na tvorbě a realizaci Minimálního preventivního programu se **podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy**.
  - Koordinace tvorby a kontrola realizace patří ke standardním činnostem školního metodika prevence, při tvorbě a vyhodnocování Minimálního preventivního programu školní metodik prevence dle potřeby **spolupracuje s metodikem prevence v PPP**

Postup při zpracování MPP

1. Přípravná fáze MPP

- ***Základním krokem při zpracování MPP je vycházet z **vnitřních a vnějších zdrojů školy** (školského zařízení).***

Vnitřní zdroje pro tvorbu MPP

- ❑ **popsat stručně specifika a charakteristiku školy** (venkovské, městská, sídlištní, neúplná, úplná ZŠ, počet žáků školy, rizikové faktory ...)
- ❑ **popsat riziková místa** ve škole pro výskyt nežádoucího chování u žáků (šatny, wc, vnější prostory školy...)
- ❑ **provést monitoring** – zmapování situace v jednotlivých třídách vůči rizikovým formám chování žáků (ankety, dotazníkové šetření, swot analýza, zodpovídají třídní učitelé).

-
- **podpořit postavení pedagoga ve funkci ŠMP** vůči ostatním pedagog.pracovníkům školy, jeho kompetencí, standardních činností, místa a spolupráce jednotlivých členů ve školním poradenském pracovišti ze strany vedení školy. Představit pedagoga-ŠMP, jeho konzultační hodiny i místo pro konzultační a poradenskou činnost žákům a rodičům školy.

□ **vnitřní informační zdroje**

- odborná a metodická literatura, odb.časopisy
- videotéka
- webová strana školy
- schránka důvěry (pokud funguje), e-mailová adresa ŠMP pro cílové skupiny žáků, rodičů
- školní časopis, školní rozhlas, nástěnky ...

Vnější zdroje pro MPP

Jde o to, aby ŠMP měl zpracované aktuální zdroje informací, metodické i odborné pomoci

- **vnější informační zdroje** (webové stránky MSMT. cz o drogách.cz, drogy.cz, webové stránky odborných zařízení)
- **metodická pomoc** – OMP – pracovník PPP
- **odborná pomoc:** , internetové poradenství pro pedagogy – ŠMP v oblasti PP, síť odborných zařízení na celostátní a především regionální úrovni
- **přehled vzdělávacích programů** pro ŠMP a ostatní pedagogické pracovníky
- **přehled volnočasových aktivit** v regionu

2. Fáze stanoven cílů

- Na základě přípravné fáze si odpovíme na základní otázku **co chceme.**
- Vydefinujeme konkrétní cíle našeho MPP pro příslušný školní rok.
- **Cíle** mohou být **dlouhodobé a krátkodobé.**
- **Dlouhodobé** jsou spíše obecnějšího charakteru a časově náročné a jsou především uvedeny v preventivní strategii školy, která je nad úrovní MPP.
  - Např.: dlouhodobý cíl zaměřující se na podporu sociálních dovedností žáků vůči tlaku vrstevnické skupiny.
- **Krátkodobé** cíle jsou konkrétní, vztahují se k určité cílové skupině (žáci, rodiče, ped.pracovníci) a jsou časově termínované.
  - Např.: začínající, nový ŠMP si může stanovit krátkodobý cíl spojený s vypracování komunikačního systému na škole pro svou práci. Půjde o popis jak bude komunikovat se žáky, kolegy, rodiči, (pravidelné informace na ped.radách, nástěnka, osobní schůzky, konzultace, poradenství, e-mail...).

3. Skladba aktivit MPP

- **Pro pedagogické pracovníky školy zajistit**
  - **informovanost** všech ped.i neped.pracovníků školy o skladbě MPP a nastavených pravidlech (řád školy, krizový plán o zdrojích odborné pomoci, o požadavcích na práci třídních učitelů, o kompetencích jednotlivých členů školního poradenského pracoviště, o vedení dokumentace, o výměně informací...)
  - **plán vzdělávání ŠMP a ostatních ped.pracovníků** v problematice PP různých forem rizikového chování žáků

□ **Pro cílovou skupinu žáků školy zajistit**

- **spoluúčast** učitelů na preventivní strategii zakomponované v Rámcovém vzdělávacím programu školy (jednotlivé předměty - ročníky, témata).
Doporučujeme jako samostatnou přílohu MPP.
- **začlenění programů PP** do MPP školy ze strany **neziskových či státních organizací** zabývajících se primární prevencí soc.nežádoucích jevů (V tomto případě doporučujeme ověřit, zda organizace má udělenou akreditaci pro nabízený typ preventivního programu a poté pečlivě zvážíme jeho výběr:
  - komplexní dlouhodobý program,
  - jednorázové programy PP
  - hromadné programy, akce v oblasti PP,
  - programy indikované a selektivní primární prevence

-
- Posoudíme, zda konkrétní typ programu **zapadá do naší strategie**, zda **navazuje na RVP**, či ho doplňuje v jednotlivých oblastech a zda je dán prostor pro vzájemnou informovanost a spolupráci pro další období. (viz Zásady efektivní primární prevence ve Standardech odborné způsobilosti...).
  - Doporučujeme zvážit i finanční náročnost programu.
    - **poté ŠMP zpracuje časový harmonogram programů a akcí MPP**
      - ve školním prostředí
      - mimo školu
      - v komunitě
      - přehled nabídky mimoškolních aktivit pro žáky (rodičovskou veřejnost)

□ **aktivity MPP zaměřené na rodičovskou veřejnost**

- formy práce s rodiči z pohledu primární prevence
  - formy práce s rodiči z pohledu sekundární prevence
- Je důležité zabezpečit **informovanost rodičů** o postojích školy nebo školského zařízení k preventivní strategii a o možnostech intervence v případě selhání jejich dítěte.
- Záměr vzdělávat rodičovskou veřejnost v této problematice pomocí tradičních aktivit nabízených školou se jeví z pohledu dlouhodobých zkušeností jako málo účinné.
- Je nutné **hledat nové formy a metody** k zapojení rodičů do tohoto výchovně vzdělávacího procesu (využívat všech nových informačních médií, profesionálně zvládnutých kampaní, vzdělávacích a výchovných aktivit k aktivnímu zapojení celých rodin).

Oblast primární prevence

- **informační servis pro rodiče**
  - seznámení s preventivní strategií školy
  - seznámení se školním řádem
  - poskytnutí adresáře poskytovatelů služeb s ohledem na problematiku zvládnutí soc.nežádoucího chování u dětí

-
- **aktivní formy spolupráce s rodiči**
    - přímá účast rodičů na preventivní strategii školy
    - kvalitní práce třídních učitelů směrem k rodičům
    - školní akce určené pro rodiče s dětmi
    - funkčnost poradenského systému školy (ŠMP, výchovný poradce, školní psycholog, externí poradenská činnost odborníka na škole)
    - přednášková činnost

-
-
- **pasivní formy spolupráce s rodiči**
    - písemná sdělení rodičům
    - distribuce informačních materiálů

Oblast sekundární prevence

- odborná pomoc rodičům (mimo rámec školy)
  - besedy s rodiči žáků v určitém problému
  - poradenství (práce s jednotlivcem jako členem rodiny, rodinná terapie, malé rodinné intervence, zprostředkování léčby)

4. Evaluace a dokumentace MPP

- Předmětem vyhodnocení musí být uskutečňovaný program, **výsledky procesu změn, dopad na účastníky programu a dosažený efekt v porovnávání se záměrem.**
- Týká se věcné podstaty realizace jednotlivých akcí a aktivit, **dává přehled o počtech účastníků, finančních nákladech, schopnosti realizovat jednotlivé programy apod.**
- Proces změn **musí být vyhodnocován průběžně a trvale pomocí prostředků poskytujících zpětnou vazbu.** Dotazníky a škály dopomohou objevit slepé uličky, selhání nebo nereálné nároky programu, což lze poté napravit vypracováním nové verze dalšího programu.

-
-
- Jde o realizaci postupných kroků, kterými:
    - získáváme informace pro včasné odhalování rizik
    - volíme způsob uplatňování preventivních intervencí
    - hodnotíme jejich účinnost
    - a tím si ověřujeme předpokládané hypotézy

-
-
- Co evaluací zjistíme? Získáme poznatky o tom:
    - jak konkrétní preventivní program funguje
    - co komplikuje jeho realizaci
    - co vše ovlivnilo program mimo předpokládané danosti
    - co lze při realizaci očekávat (čeho se vyvarovat a na co se připravit)

-
- Evaluace a **metodika včasného odhalování rizik** patří mezi základní kritéria vypracování preventivních programů či vzdělávacích akcí v oblasti sociálně patologických jevů a zejména při udělování akreditací či výběru projektů ve výběrových řízeních.
  - **Struktura evaluace preventivních programů**
    - evaluace plánování
    - evaluace průběhu preventivní intervence
    - evaluace výsledku preventivní intervence

-
- Závěrem evaluace si zodpovíme otázky:
    - Bylo skutečně dosaženo stanoveného cíle?
    - Budu opakovat tento přístup, postup?
    - Na co se příští rok zaměřím?
  - Hodnocení probíhá **přes třídní učitele** (rodiče + občanská komunita) s podporou vedení školy v rámci spoluúčasti všech pedagogických a nepedagogických pracovníků dané školy či školského zařízení. (školní psycholog, PPP a jiné specializované zařízení)

Dokumentace

- ŠMP shromažďuje veškeré informace a zpětné vazby v průběhu MPP v daném období, eviduje výskyt rizikových forem chování u jednotlivých žáků tříd. Doporučujeme zavést Deník ŠMP, ve kterém si tyto informace průběžně zaznamenává. Dokumentace obsahuje i záznamy o rozhovorech se žáky, rodiči. Její vedení se opírá o závaznou směrnici školy o oběhu informací ve škole a směrem mimo školu (s rodičovskou a odbornou veřejností).
- V závěru školního roku ŠMP vypracovává na základě dokumentace a především podkladů od třídních učitelů hodnocení MPP. To je součástí závěrečné zprávy školy.

-
- **Prezentace úspěšnosti či neúspěšnosti MPP na místní, regionální nebo celostátní úrovni**
(nebojíme se prezentovat dobré zkušenosti v naplňování MPP – tisk, regionální TV, odborné semináře, prezentace projektů atd.)

Doporučené přílohy MPP

Strategie

- ❑ Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012
- ❑ Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018
- ❑ Strategie prevence kriminality na léta 2008 - 2011

Metodické pokyny

- *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 20 006/2007-51.*
- Metodický pokyn MŠMT ČR č.j. 24 246/2008-6 , K prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení
- Metodický pokyn MŠMT ČR č.j. 14 423/1999-22, K výchově proti projevům rasismu, xenofobii a intolerance
- Metodický pokyn MŠMT ČR č.j. 10 194/2002-14, K jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy č.j. 37 014/2005-25

Vyhlášky

- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- ▣ Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Zákony

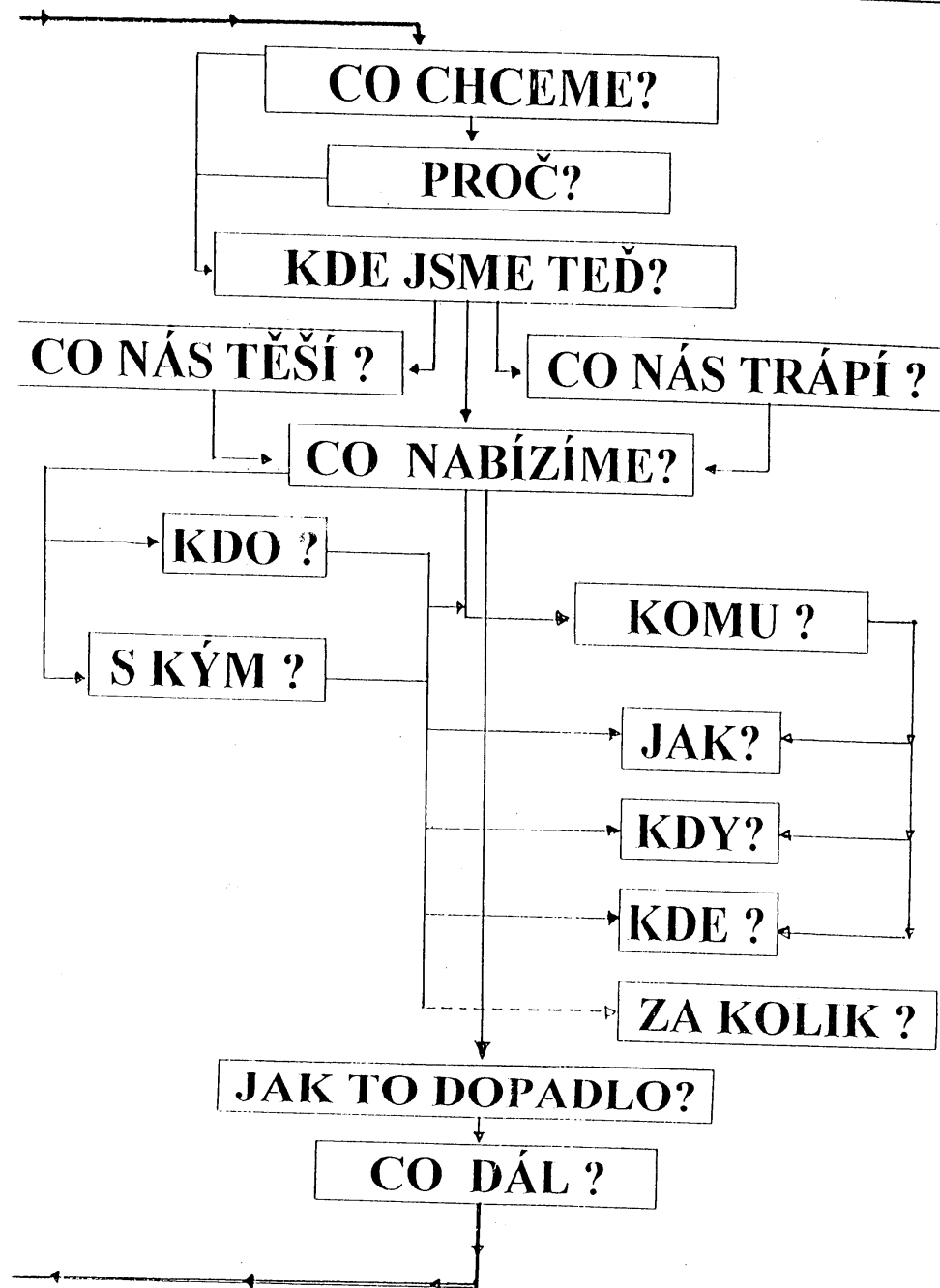
- ❑ Zákon. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění
- ❑ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, v platném znění
- ❑ Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, v platném znění
- ❑ Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů
- ❑ Zákon č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím (účinnost od 1.ledna 2007)

-
- ❑ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
  - ❑ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí
  - ❑ Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě
  - ❑ Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině
  - ❑ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
  - ❑ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
  - ❑ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
  - ❑ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
  - ❑ Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky
  - ❑ Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii

Schéma otázek pro tvorbu MPP (příloha)

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

Další přílohy

- **Krizový plán školy (školského zařízení) – co dělat v případě výskytu rizikového chování žáků**
- **Volnočasové aktivity v regionu a mimoškolní aktivity školy**
  - seznam odborné a metodické literatury
  - seznam DVD, videokazet ....
- Evidence plnění programů MPP školy
- Spolupráce na regionální úrovni v systému PP
  - krajský protidrogový koordinátor
  - krajský školský koordinátor
  - OMP
  - protidrogový koordinátor statutárního města
  - OSPOD
  - preventivní skupina městské policie
  - Policie ČR
  - zdravotní ústav
- Síť organizací a služeb, poskytujících odbornou pomoc